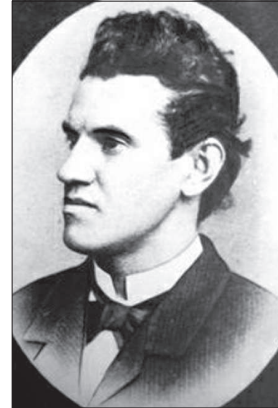

Petruța-Maria MĂNIUȚ

**CIPRIAN PORUMBESCU,
FIGURĂ EMBLEMATICĂ A MUZICII TRANSILVĂNENE**

Ciprian Porumbescu a fost unul din marii muzicieni români care a străbătut cărările Brașovului, chiar dacă pentru scurt timp (1881-1883), dar cu consecințe majore asupra culturii locale a orașului din inima țării. Contextul politic, istoric, geografic și economic (nod comercial) al orașului a făcut ca Brașovul să fie supus multiplelor influențe europene occidentale și celor provenite de la sudul Transilvaniei, din Țările Române.

În secolul al XVI-lea, tipăriturile diaconului Coresi au deschis seria marii răspândiri a ideilor pe calea tiparului în această zonă, iar Revoluția de la 1848 a plasat Brașovul într-o mare acțiune de unificare a tradițiilor naționale. Biserica „Sf. Nicolae” și prima școală românească (1495¹) din Scheii Brașovului au constituit elemente de autentică tradiție, căci au beneficiat de susținerea conducătorilor Țării Românești și Moldovei. În 1822 a fost psalt și profesor la Biserica „Sf. Nicolae” chiar Anton Pann. Viețuirea alături de sași le-a oferit românilor șansa unor alte orizonturi culturale, căci localnicii nu beneficiau de drepturi politice înainte de 1848. În perioada 1836-1838 au apărut la Brașov primele periodice din nordul țării („Foaia duminicii”, „Foaia săptămânii” – devenit „Gazeta de Transilvania”, însoțită fiind de „Foaie pentru minte, inimă și literatură”), prin intermediul cărora s-au răspândit idei sociale și culturale de mare noutate.

În 1830 s-au înființat la Brașov primele societăți comerciale românești, iar învățământul a fost propulsat de către Ioan Popazu la începutul secolului al XIX-lea și de Mitropolitul Andrei Șaguna după Revoluția din 1848. În perioada 1870-1883 muzica vocală a devenit disciplina „cântări”, iar în 1881 s-a petrecut angajarea lui Ciprian Porumbescu la gimnaziul care astăzi poartă numele lui Andrei Șaguna. Alături de Anton Pann, de Gheorghe Ucenescu și de Gheorghe Dima, Ciprian Porumbescu (1853-1883) a fost marea personalitate care a marcat cultura Brașovului ca dirijor, violonist, profesor și compozitor, semnând „*teolog și filozof absolut*”.

Născut la 14 octombrie 1853 în comuna Șipotetele Sucevei, după studii generale și teologice la Suceava și Cernăuți, C. Porumbescu a studiat și la Viena (la Universitate și la Conservator, fiind elevul lui Bruckner la armonie). Concomitent cu audierea cursurilor universitare, Ciprian Porumbescu și-a completat cultura muzicală și pe cea generală frecventând numeroase spectacole de teatru, operă, precum și concertele ce aveau loc în diferite săli și în biserici din Viena. Viața artistică vieneză a fost pentru compozitorul român un extraordinar model profesional. A desăvârșit propria pregătire muzicală la Brașov, frecventând lecțiile de pian cu Hermann Geifrig (1805-1886), dirijor și organist la Biserica Neagră.

Marele compozitor român s-a afirmat prin daruri melodic unice în istoria muzicii românești: autenticitatea și emoția inspirației melodice, accesibilitatea și patriotismul creațiilor sale. Porumbescu a excelat și în activitatea muzicală națională cu puternice rezonanțe sociale, devenind președintele societății studențești „Arboroasa” (în cadrul căreia a susținut conferințe precum cea despre „Muzica la români”). Tatăl său, Iraelie Porumbescu, scriitor, poet, folclorist și compozitor, a

¹ În 1495 a început să se ridice biserica de piatră, în locul bisericuței de lemn mai vechi. Dar date certe despre Prima școală românească sunt abia din sec. XVIII (1743).

fost prieten și elev al lui Aron Pumnul, prieten devotat al lui Alecsandri și al lui Carol Miculi; el a transmis fiului său patriotismul care avea să-l plaseze printre conducătorii mișcării sociale din nordul Moldovei, devenind subiectul criticilor conducerii austriece și chiar al pușcăriilor care pedepseau dragostea de neam.

Ciprian Porumbescu a dezvoltat și o autentică conexiune culturală cu spațiul brașovean, cu „Gazeta de Transilvania”, susținând și o bogată corespondență cu Iacob Mureșianu. În cele din urmă, în anul 1881 a devenit profesor la Brașov la gimnaziul înființat de Mitropolitul A. Șaguna, alături de cel pe ale cărui versuri scrisese „Pe-al nostru steag e scris Unire”. Dintre lucrările prin care a omagiat orașul de la poalele Tâmppei amintim „Hora Brașovului” sau „O dimineață pe Tâmpa”. Și datorită faptului că a fost el însuși preocupat de dirijarea mai multor formații corale, creația sa vocală și corală ocupă cea mai mare parte a artei sale componistice, fiind materializată în lieduri, romanțe și coruri. Acestea li se alătură și coruri bărbătești și mixte, lucrări pentru voce și pian sau vioară și cor, romanțe, hore, lieduri,

Andantino con moto

Voce *p* *Lă-sa-ți - mă să cînt în pa-ce, Aș-ta e tot ce am și eu...* etc

Pian etc

multe dintre ele marcate de intențiile sale profund patriotice. Unele din creațiile sale păstrează ecoul facturii lăutărești, așa cum se petrece și în celebra lucrare „Lăsați-mă să cânt”.

Corurile constituie „cea mai valoroasă contribuție a sa la muzica românească”², fiind autorul unor lucrări de dimensiuni restrânse sau mai largi („Altarul Monastirii Putna”). Faptul că a dirijat corul de la Biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, reuniunile corale, formații de la Cernăuți sau Viena i-a prilejuit dezvoltarea laturii creatoare ce se reflectă în lucrările de factură religioasă („Tatăl nostru” – rămas emblematic pentru Bisericile din Transilvania până astăzi, alături de „Hristos a înviat!”). Colecția de coruri la unison publicată la Viena în 1880 include primele cântece patriotice românești sub titulatura „Colecțiune de cântece sociale pentru studenții români” („Imnul unirii”, „Cântecul tricolorului”, „Gaudeamus igitur”).

Muzica instrumentală redă cultura și educația sa de tip vest-european, mai ales la nivel macro-formal, dar și din perspectiva formulării melodice microformale: lucrările pentru pian solo sau vioară, lucrări camerale și cele pentru orchestră mică constituie dovada acestei puternice educații muzicale culte. Horele, valsurile, polcile, mazurcile, dansurile folosesc chiar elemente melodice din cadrul folclorului românesc – dar într-un mod incipient; prelucrările sau chiar formele ample se

² V. Cosma, *Ciprian Porumbescu*, București, Editura de stat pentru imprimare și publicații, 1957, p. 43.

regăsesc în arta sa („Rapsodia română”). Pentru instrumentul său preferat, vioara, a creat puține lucrări rămase în istoria muzicii („Balada”), iar muzica de cameră i-a prilejuit introducerea intonațiilor populare chiar în cadrul formelor specifice saloanelor. Lucrările dedicate orchestrei aparțin mai ales perioadei studiilor de la Viena și Brașov.

În perioada de sfârșit a existenței, Ciprian Porumbescu a devenit creatorul operetei „Crai nou”, prima lucrare de acest gen în muzica românească, realizată pe fundamentul versurilor lui V. Alecsandri (legenda Dochii și a lui Bujor, valorificată anterior și de Flechtenmacher). În anul 1882,

lucrarea a dobândit două realizări sonore, care ilustrează foarte bine tradiția operetei în cadrul universului muzical vienez, în care avusese ocazia să se afle. Momentele cele mai strălucite sunt: uvertura (sinteza melodică a întregii lucrări), ariile („Lăsați-mă să cânt”) și corurile („Crai nou”, „Pe plaiul de munte” și „Haideți, haideți”).

În 2/14 noiembrie 1882, a apărut în „Gazeta Transilvaniei” o cronică scrisă de medicul Gh. Baiulescu, violonist concertist amator (cel care îl îngrijea pe Ciprian Porumbescu): „public atât de numeros și ales din loc și dimprejur nu ne aducem aminte să se fi întrunit de mult ca în seara memorată. Sala de concert era așa de ocupată, încât mulți au trebuit să se întoarcă, neavând loc. Dirijorul a știut, în câteva probe să inițieze niște muzicanți străini în caracterul pieselor noastre naționale. Orchestra a trebuit să repete o parte din rapsodie, iar compozitorul a fost aclamat din toate părțile”³. Considerat, drept cea mai importantă manifestare artistică organizată sub patronajul său spiritual la Brașov, evenimentul premierei a constituit o mare contribuție la viața muzicală brașoveană.

Marele compozitor român și-a exercitat acea vocație a sintezei dintre folosirea formelor muzicale vest-europene⁴ (asimilate prin contactul cu tradiția muzicală continentală) și a melosului popular românesc, dar nu la nivelul la care aveau să o realizeze George Enescu și câțiva dintre colegii săi de generație. Porumbescu a plasat în contemporaneitatea națională intonațiile și cultura muzicală vest-europeană, transfigurând-o însă prin sensibilitatea sa autentic românească. Ciprian Porumbescu și-a materializat și vocația pedagogică prin faptul că în 1878 a scris *Elementele muzicii vocale pentru școlile populare și normale*, care a contribuit la educarea muzicală a multor generații de elevi.

Ciprian Porumbescu a fost și unul dintre fondatorii școlii românești de muzică instrumentală și vocală prin *Balada* pentru vioară și pian, prin *Rapsodia română*, prin dansurile populare și lucrări de salon pentru pian, prin cântecele sale pe versuri românești și germane. Cuvintele unui

³ http://chisinau.ch/board/ciprian_porumbescu/17-1-0-66.

⁴ Chiar și forma de lied preluată de la Schubert și Schumann.

coleg de facultate rămân emblematice pentru personalitatea sa: „*lucru mare și cam rar la alți oameni era la Ciprian dragostea lui fierbinte și simțirea adâncă pentru tot ce e bine, frumos, nobil. Cânta la vioară și plângea: cânta la vioară toate doinele și cântecele noastre populare ca nimeni altul...*”.

Ciprian Porumbescu, remarkable personality of transylvanian music

Abstract

Ciprian Porumbescu was one of the greatest Romanian composers who lived and worked in Brasov (for only two years, between 1881-1883), but who had important consequences for the local musical culture. The political, social, economic and cultural context of the Brasov was the agent of many european influences from the west of the continent, from the Romanian Countries. Ciprian Porumbescu was one of the founders of the Romanian Componistic National School (for the instrumental and vocal music) through the *Balad* for violin and piano, through the *Romanian Rhapsody*, through the Romanian popular dances, through his piano works or his songs. Ciprian Porumbescu exerts his vocation of the synthesis between the western musical forms (absorbed through the direct contact with the western musical tradition) and the Romanian type of melody. This activity was exceptional only in the works signed by George Enescu and some of his contemporaries, but Ciprian Porumbescu had the accomplishment of a promoter.